

ANALIZA COMPARATIVĂ A SISTEMULUI PUBLIC DE PENSII ȘI A SUSTENABILITĂȚII ACESTUIA ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ÎN ROMÂNIA

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PUBLIC PENSION SYSTEM AND ITS SUSTAINABILITY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND ROMANIA

Elena NIREAN, ORCID: 0000-0002-2593-5836
Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

Oana CÎMPIANU, ORCID:
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
România

CZU: 330.322.011:369(478)

e-mail: e.nirean@gmail.com
e-mail: oana.cimpianu@uaic.ro

The purpose of the research is to analyze the sustainability of the public pension system in the Republic of Moldova and its future assurance through the perspective of reducing inequities, adapting to the social insurance system and strengthening the sustainability of the public pension system. The results of the research refer to the analysis of the dynamics of the number of pension beneficiaries and the size of the pension in the Republic of Moldova. The study of the reasons and possibilities for employing pensioners in the labor field allowed the identification of a number of informally employed elderly people. The legislative changes were identified and/or analyzed at the level of the retirement period by gender, the contribution period, as well as the possibilities of reducing the retirement period for certain categories of beneficiaries. The ways to reduce inequities in the pension system and its connection to social insurance principles were identified, as well as strengthening its sustainability from the perspective of providing confidence on the part of individuals and economic agents in order to carry out the mandatory breakdowns in the social insurance budget fund and reducing tax evasion.

Cuvinte-cheie: *contribuabili, pensie, pensionari, povară de pensionare, sistem de pensii public, sistem de pensii privat.*

INTRODUCERE

Pensia este un drept acordat la solicitare și are la bază plata contribuției de asigurări sociale pe o perioadă minimă de timp, prevăzută de legislație în raport cu data nașterii solicitantului [1].

Sistemul de pensii este un sistem de protecție socială pentru persoanele asigurate, fondat cu scopul de a oferi prestații sociale în vederea asigurării unui trai decent persoanelor aflate în incapacitate (din cauza vârstei, invalidității, pierderii întreținătorului de familie) [2].

Există cel puțin două motive de implicare a statului în asigurarea unui sistem de pensii fie în calitate de gestionar, sau în calitate de regulator. În primul caz, angajații, din diverse motive, nu gândesc strategic la bătrânețe atunci când sunt tineri sau sănătoși, astfel, se pomenesc în situația în care este prea târziu pentru ei pentru a întreprinde unele măsuri în vederea autoasigurării. În al doilea caz, unii membri ai societății pot avea un comportament economic nechibzuit și consumă atunci când sunt tineri cât de mult posibil, fără a face careva economii de viitor. În acest context, se justifică implicarea statului la un plan de pensii [3].

În Republica Moldova, potrivit Legii nr. 156 din 14.10.1998 [4], cu modificările ulterioare, se stabilește cadrul legal al funcționării sistemului public de pensii, precum și interacțiunea acestuia cu sistemul public de asigurări sociale și cu alte mecanisme statale de protecție socială a populației. Scopul acestei legi constă în asigurarea unui sistem de pensii echitabil și sustenabil, care să garanteze un trai decent pentru beneficiarii de pensii. În conformitate cu Legea menționată, dreptul la pensie este valabil permanent, nu poate fi cedat, total sau parțial.

Sistemul de pensii din România este structurat pe 4 Piloni de pensii [5]:

1. **Pilonul I** - sistemul public de pensii
2. **Pilonul II** - fondurile de pensii administrate privat
3. **Pilonul III** - pensiile facultative
4. **Pilonul IV** – pensiile ocupaționale.

Pilonul I. Sistemul public de pensii este reglementat de Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare. Sistemul public de pensii este de tip redistributiv, bazat pe solidaritate intergenerațională și funcționează pe baza principiului contributivității, conform căruia fondurile de asigurări sociale se constituie pe baza contribuțiilor datorate de persoanele fizice și juridice, participante la sistemul public, drepturile de asigurări sociale cuvenindu-se pe temeiul contribuțiilor de asigurări sociale plătite.

În România, începând cu data de 1 ianuarie 2016, sistemul de pensii militare de stat nu mai face parte din sistemul public de pensii, fiind reglementat ca sistem independent prin Legea nr. 223/2015 privind pensiile militare de stat, cu modificările și completările ulterioare.

Pilonul II. Sistemul de pensii obligatorii administrate privat este reglementat prin Legea nr. 411/2004 privind fondurile de pensii administrate privat, cu modificările și completările ulterioare.

Pilonul II este obligatoriu pentru: persoanele în vârstă de până la 35 de ani, care sunt asigurate potrivit prevederilor art. 6 alin. (1) din Legea nr. 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice, cu modificările și completările ulterioare, și contribuie la sistemul public de pensii. Sunt facultative pentru: persoanele în vârstă de până la 45 de ani, care sunt deja asigurate și contribuie la sistemul public de pensii.

Baza de calcul, reținerea și termenele de plată a contribuției la fondul de pensii administrat privat sunt aceleași cu cele stabilite pentru contribuția de asigurări sociale. La momentul începerii activității de colectare, respectiv, în anul 2008, cuantumul contribuției a fost de 2% din baza de calcul. Pentru anul 2022, cota de contribuție aferentă fondurilor de pensii administrate privat este de 3,75% (art. II din OUG nr. 82/2017 pentru modificarea și completarea unor acte normative).

Participarea la Pilonul II este obligatorie pentru anumite categorii de vârstă, pe când în cadrul Pilonului III este facultativă pentru toți angajații.

Pilonul III. Sistemul de pensii facultative este reglementat prin Legea nr. 204/2006 privind pensiile facultative, cu modificările și completările ulterioare. Colectarea contribuțiilor la sistemul de pensii facultative administrate privat se face începând cu luna iunie 2007. Suma, reprezentând contribuțiile la fondurile de pensii facultative, este deductibilă pentru fiecare participant din venitul salarial brut lunar sau venitul asimilat acestuia, în limita unei sume reprezentând echivalentul în lei a 400 de euro într-un an fiscal.

Pilonul IV. Sistemul de pensii ocupaționale este reglementat prin Legea nr. 1/2020 privind pensiile ocupaționale, cu modificările și completările ulterioare.

Potrivit actelor legislative în Republica Moldova și în România există următoarele

Fig. 1. Categoriile de pensii în Republica Moldova și în România

Sursa: elaborată de autori în baza [4,6].

În Republica Moldova mărimea pensiilor se stabilește și se achită de către organele de asigurări sociale care au dreptul de control asupra autenticității actelor ce confirmă stagiul de muncă și venitul asigurat, eliberate de organele abilitate. Modul de organizare a activităților privind stabilirea și plata pensiilor se stabilește de Guvern.

Vârsta de pensionare pentru bărbați este de 63 de ani, iar pentru femei, în prezent, constituie 59 de ani și 6 luni.

Cuantumul pensiei pentru limita de vârstă, precum și cea reexaminată, se determină astfel:

1. Pensia pentru limita de vârstă se determină după formula [7]:

$$P=1,35\% \times T_t \times V_{av} ,$$

unde: P – cuantumul pensiei calculate;

1,35% – rata de acumulare pentru anii de cotizare, realizați după 1 ianuarie 1999, calculată în procente;

T_t – stagiul total de cotizare, ani;

V_{av} – venitul mediu lunar asigurat valorizat.

Calculul se efectuează reieșind din rata de acumulare de 1,35%, venitul mediu lunar asigurat, valorizat conform prevederilor art. 8, și stagiul de cotizare realizat.

2. Pensia pentru limita de vârstă se reexaminează după formulele:

$$Pr = P + Pn$$

$$Pn = 2,0\% \times Tn \times V_{av},$$

unde: Pr – cuantumul pensiei reexaminată;

P – cuantumul pensiei calculate;

Pn – cuantumul pensiei pentru stagiul de cotizare realizat după stabilirea/reexaminarea pensiei calculate după reexaminare;

2,0% – rata de acumulare pentru anii de cotizare realizați după stabilirea dreptului la pensie pentru limita de vârstă;

Tn – stagiul de cotizare realizat după stabilirea/reexaminarea pensiei pentru limita de vârstă, ani;

V_{av} – venitul mediu lunar asigurat valorizat, determinat pentru perioada de activitate după stabilirea/reexaminarea pensiei pentru limita de vârstă.

Bărbații trebuie să înregistreze stagiul complet de cotizare de 34 de ani pentru a beneficia de o pensie completă. În cazul femeilor stagiul complet de cotizare, constituie în prezent, 32 ani și 6 luni.

La 1 aprilie 2023 pensiile și unele prestații sociale de stat au fost indexate cu 15%. Cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă după indexare constituie 2 620,62 de lei, cu aproximativ 342 de lei mai mult decât în anul 2022. Indexarea cu 15% s-a efectuat din contul creșterii procentuale a veniturilor proprii ale bugetului asigurărilor sociale de stat în anul 2022 comparativ cu anul 2021.

În condițiile unui stagiul incomplet de cotizare, asiguratului i se acordă pensia calculată, care nu poate fi mai mică decât pensia minimă diminuată proporțional stagiului de cotizare realizat la momentul stabilirii pensiei, fiind individual pentru fiecare pensionar.

În România, precum și la nivel internațional, una dintre provocările ultimelor decenii a reprezentat-o sistemul pensiilor de stat, acesta și-a arătat limitele. Există o discrepanță majoră între efort și recompensă sau, altfel spus, între responsabilitățile și drepturile individului. Acest dezacord evident este agravat de scăderea ratei de fertilitate concomitent cu creșterea speranței de viață datorită progreselor medicinei. Aceasta înseamnă că un număr tot mai restrâns de persoane active susțin financiar un număr tot mai mare de pensionari [8].

MATERIAL ȘI METODĂ

Cercetarea a fost efectuată în baza datelor oficiale oferite de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, Casa Națională de Asigurări Sociale, Serviciul Fiscal de Stat, Institutul Național de Statistică din România, Casa Națională de Pensii Publice din România, Ministerul Muncii și Solidarității Sociale din România, Secretariatul General al Guvernului din România, Comisia Europeană, a datelor din literatura de specialitate, precum și potrivit bazei normative și legislative aferente temei de cercetare. Datele acumulate au contribuit la efectuarea calculelor în vederea analizei stării actuale a sistemului public de pensii din Republica Moldova și din România, precum și în vederea efectuării unui studiu de apreciere a eficienței modificărilor legislative în ceea ce privește sistemul public de pensii și asigurarea sustenabilității acestuia. În calitate de metode au fost utilizate analiza calitativă, cantitativă statică și dinamică, sinteza, abstracția științifică, metoda statistică, metoda tabelară, metoda grafică, calculul analitic, metode economico–matematice, inducția și deducția.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Dreptul la pensie îl au asigurații cu domiciliu în Republica Moldova, precum și persoanele care, la data stabilirii pensiei, nu au calitatea de asigurat, dar îndeplinesc condițiile prevăzute de prezenta lege. El se exercită, în condițiile legii, prin sistemul public de asigurări contra riscurilor sociale reprezentate de pierderea capacității de muncă sau de pierderea susținătorului [4].

Atât în Republica Moldova, cât și în România se observă o reducere dinamică a numărului de pensionari. Astfel, dacă în anul 2020 erau înregistrați 696011 beneficiari de pensii pe diferite grupe de vârstă, apoi în anul 2022 numărul acestora s-a redus până la 674948 persoane, potrivit datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Dacă e să analizăm numărul pensionarilor pe categorii de pensii, cel mai mare număr se atestă la categoria pentru limita de vârstă, 520,9 mii persoane în anul 2022, din care 360,1 mii persoane sunt femei și 160,8 mii persoane sunt bărbați (Tab. 1).

Tabelul 1

Numărul de pensionari după categoria pensiei și pe sexe
în Republica Moldova și în România

Categorია pensiei	2020			2021			2022		
	Am- bele sexe	Fe mei	Băr bați	Am- bele sexe	Fe mei	Băr bați	Am- bele sexe	Fe mei	Băr bați
Republica Moldova									
Total pensionari pe cat- egorii, inclusiv:	696,0	449,8	246,2	686,2	442,6	243,6	674,9	433,6	241,3
-pensie pentru limita de vârstă	524,5	370,0	154,5	522,8	365,1	157,7	520,9	360,1	160,8
-pensie pentru limita de vârstă în cazul pensiilor anticipate	5,4	-	5,4	2,1	-	2,1	1,3	-	1,3
-pensie de dizabilitate	126,2	63,5	62,7	122,2	61,8	60,4	113,9	57,8	56,1
-pensie de urmaș	12,7	10,1	2,6	12,4	9,7	2,7	12,9	10,2	2,7
-alte categorii de pensii	27,2	6,2	21,0	26,7	6,0	20,7	25,9	5,5	20,4
România									
Total pensionari pe cat- egorii, inclusiv:	4940	2683	2257	4884	2633	2251	4800	2487	2213
-pensie pentru limita de vârstă	3874	2244	1630	3867	2231	1636	3824	2204	1620
-pensie anticipată	16	9	7	13	8	5	9	6	3
-pensie anticipată parțială	87	44	43	93	48	45	93	49	44
-pensie de dizabilitate (invaliditate)	470	208	262	428	191	237	404	182	222
-pensie de urmaș	493	178	315	483	155	328	470	146	324

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică a Republicii Moldova [9] și ale Casei Naționale de Pensii Publice din România [10].

Din datele Tabelului 1 putem observa că în Republica Moldova numărul de pensionari pentru limita de vârstă în anul 2022 față de anul 2020 s-a redus cu 3,6 mii persoane, iar față de anul precedent 2021 cu 1,9 mii persoane. În reducere este și numărul pensionarilor cu dizabilități – cu 12,3 mii persoane și, respective, cu 8,3 mii persoane. Numărul beneficiarilor pensiei de urmaș s-a majorat în anul 2022 în comparație cu anii precedenți cu 0,2 mii persoane și, respective, cu 0,5 mii persoane.

La nivelul disparităților pe sexe putem identifica că în numărul total de pensionari ponderea cea mai mare este ocupată în anul 2022 de femei 64,25%, iar cota bărbaților a fost, respective, de 35,75%.

În profilul teritorial se atestă o concentrare mai mare a pensionarilor în zona de nord a țării (29,12% în anul 2022). În municipiul Chișinău sunt înregistrate 23,29% din pensionari în anul 2022, ponderea cărora s-a majorat cu 0,44 p.p. față de anul 2020 și cu 0,29 p.p. față de anul 2021. În zona de sud a țării se află cel mai mic număr de pensionari – 96859 persoane în anul 2022, cu 1328 persoane mai puțin față de anul 2020 și cu 735 persoane mai puțin în comparație cu anul 2021.

În România, cel mai mare număr de pensionari se atestă la categoria pentru limita de vârstă – 3824 mii persoane în anul 2022, dintre care 2204 mii persoane sunt femei și 1620 mii persoane sunt bărbați. Numărul de pensionari a scăzut cu 84 mii persoane în decembrie 2022 față de aceeași perioadă a anului precedent și cu 140 mii persoane față de decembrie 2020. Din datele Tabelului 1 se observă că numărul pensionarilor din România care beneficiază de pensie anticipată a scăzut cu 40% în 2022 față de 2020, iar al celor cu pensie anticipată parțială a crescut cu 8% în 2022 față de 2020 și cu 0,6% față de 2021. O reducere ușoară de 15% este și în cazul pensiilor de invaliditate și de doar 5% în cazul pensiei de urmași.

Procesul de îmbătrânire demografică s-a accentuat în ultimii ani în toate țările Europei. Potrivit datelor oferite de Institutul Național de Statistică al României, la data de 1 iulie 2022 aproximativ 3,18 milioane de copii cu vârsta între 0 și 14 ani au domiciliul în România, fiind depășiți numeric cu 672000 de către cei cu vârste peste 65 de ani. Îmbătrânirea demografică s-a accentuat comparativ cu 1 iulie 2021, prin creșterea (cu 0,2 puncte procentuale) ponderii populației vârstnice (de 65 de ani și peste) și prin scăderea ușoară (cu 0,1 puncte procentuale) a ponderii persoanelor tinere (0-14 ani).

Ca și în cazul Republicii Moldova, la nivelul diferențelor pe sexe putem identifica că în cadrul tuturor anilor ponderea cea mai mare din numărul total al pensionarilor este ocupată de femei, respectiv aproximativ 58% pe perioada celor 3 ani studiați, probabil și datorită vârstei mai mici de pensionare a femeilor, dar și a faptului ca din populația națională adultă un procent în valoare de 51,1% îl ocupă femeile.

Potrivit Hotărârii Guvernului Republicii Moldova cu privire la indexarea și majorarea prestațiilor sociale, nr. 197/2022, cu luarea în calcul a ratei inflației la sfârșitul anului 2022, exprimată prin majorarea indicelui prețurilor de consum în luna decembrie a anului 2022 față de aceeași lună a anului precedent, la 1 aprilie 2022 pensiile și unele prestații sociale s-au indexat cu 13,94% [11].

Tabelul 2

Mărimea pensiei pe categorii de beneficiari în Republica Moldova și în România

Categorii	Anii			Abateri ±, anul 2022 față de anii:	
	2020	2021	2022	2020	2021
Republica Moldova (MDL)					
Total pe categorii	1901,1	2104,5	2578,5	+677,4	+474,0
Pentru limita de vârstă	1843,0	2067,5	2595,3	+752,3	+527,8
De dizabilitate	1430,5	1516,4	1736,9	+306,4	+220,5
De urmaș	1005,9	1518,7	1848,5	+842,6	+329,8
Pentru vechime în muncă	967,1	1006,5	1118,4	+151,3	+111,9
Pentru unele categorii de angajați din aviația civilă	8694,5	9949,2	10946,0	+2251,5	+996,8
Participanți la lichidarea avariei de la Cernobâl	3766,1	3984,6	4314,5	+548,4	+329,9
Militari în termen și membrii lor de familie	1647,0	1754,7	1897,1	+250,1	+142,4
Angajați din domeniul culturii	1424,9	1518,7	1724,5	+299,6	+205,8
Pentru limita de vârstă în cazul pensiilor anticipate	3076,9	2855,1	2959,6	-117,3	+104,5
Alte categorii	4854,3	5184,9	5704,9	+850,6	+520,0
România (RON=MDL)					
Total pe categorii	1403 RON 5725,36 MDL	1557 RON 6622,70 MDL	1732 RON 6989,31 MDL	+329 RON +1263,95 MDL	+175 RON +366,61 MDL
Limita de vârstă	1573 RON 6419,10 MDL	1737 RON 7388,33 MDL	1929 RON 7784,29 MDL	+356 RON +1365,19 MDL	+192 RON + 395,96 MDL
Pensia anticipată	1806 RON 7369,92 MDL	2170 RON 9230,10 MDL	2470 RON 9967,44 MDL	+664 RON ++2597,52 MDL	+300 RON +737,34 MDL

Pensia anticipată parțială	1297 RON 5292,80 MDL	1564 RON 6652,47 Mdl	1788 RON 7215,30 MDL	+491 RON +1922,5 MDL	+224 RON +562,83 MDL
Invaliditate	716 RON 2921,85 MDL	748 RON 3181,62 MDL	794 RON 3204,11 MDL	+78 RON +282,26 MDL	+46 RON +22,49 MDL
Invaliditate - gradul I	585 RON 2387,27 MDL	624 RON 2654,18 MDL	677 RON 2731,97 MDL	+92 RON +344,7 MDL	+53 RON +77,79 MDL
Invaliditate - gradul II	743 RON 3032,03 MDL	786 RON 3343,25 MDL	844 RON 3405,88 MDL	+101 RON +373,85 MDL	+58 RON +62,63 MDL
Total pe categorii	1403 RON 5725,36 MDL	1557 RON 6622,70 MDL	1732 RON 6989,31 MDL	+329 RON +1263,95 MDL	+175 RON +366,61 MDL
Limita de vârstă	1573 RON 6419,10 MDL	1737 RON 7388,33 MDL	1929 RON 7784,29 MDL	+356 RON +1365,19 MDL	+192 RON + 395,96 MDL

Sursa: elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova [9] și ale Casei Naționale de Pensii Publice din România [10].

*Notă: valuta RON (leul românesc) a fost adaptată de autori la valuta MDL (leul moldovenesc) în conformitate cu cursul valutar mediu anual anunțat de Banca Națională a Republicii Moldova pentru fiecare an de analiză.

Calculule efectuate în Tabelul 2 confirmă majorarea mărimii pensiei la toate categoriile de beneficiari în anul 2022 comparativ cu anii precedenți.

În Republica Moldova, cuantumul pensiei minime după indexare a constituit în anul 2022: - pensie pentru limita de vârstă – 2278,80 lei; - pensie de dizabilitate: în cazul unei dizabilități severe – 1709,10 lei; în cazul unei dizabilități accentuate – 1595,16 lei; în cazul unei dizabilități medii – 1139,40 lei.

Pe parcursul anului 2022, de către Casa Națională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova au fost implementate un șir de acte legislative în scopul creșterii gradului de protecție socială a populației. De la 01 ianuarie 2022 a fost modificat art. 9 din Legea nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii, fiind instituită o categorie nouă de pensie, pensie anticipată pentru carieră lungă. Astfel, în cazul bărbaților, pensia anticipată pentru carieră lungă se acordă dacă confirmă stagiul de cotizare de 39 ani, iar în cazul femeilor stagiul de cotizare constituie de la 01 ianuarie 2022 - 35 ani 06 luni; de la 01 iulie 2022

– 30 iunie 2023 – 36 ani; de la 01 iulie 2023 – 30 iunie 2024 – 36 ani 06 luni; de la 01 iulie 2024 – 37 ani [12].

Calcululele efectuate în Tabelul 2 ne confirmă majorarea mărimii pensiei medii la toate categoriile de beneficiari în anul 2022 comparativ cu anii precedenți și în România. Observăm că cea mai mare creștere o avem la pensiile anticipate și anticipate parțiale. Majorarea în medie este făcută aproximativ în mod egal pe perioada celor doi ani, cu excepția pensiilor anticipate la care în anul 2021 a fost o creștere mai mare.

Pentru a asigura funcționarea unui sistem de pensii sustenabil, în primul rând din punct de vedere financiar, este necesar de a stimula rămânerea cât mai îndelungată a persoanelor în câmpul muncii. În acest sens, prin intermediul politicilor statului se vor aplica măsuri pro-active pe piața muncii, care abordează îmbătrânirea populației, incluse atât în conceptul de reformare a sistemului de pensii, cât și în Programul Național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026 [12] și în Programul național strategic în domeniul securității demografice în Republica Moldova 2011–2025 [13]. Pentru că doar printr-o abordare complexă a problemelor sociale va fi posibil de asigurat bunăstarea populației.

Reducerea dinamică a numărului de contribuabili în Republica Moldova a generat modificarea raportului dintre numărul acestora și numărul pensionarilor în perioada anilor 2020-2022. Reducerea numărului contribuabili a fost cauzată în cea mai mare parte de lichidarea agenților economici insolventi preponderent din sectorul agrar.

În vederea asigurării sustenabilității financiare a sistemului de pensii vor fi redistribuite tarifele contribuțiilor de asigurări sociale în vederea aplicării cotei echitabile de participare cu contribuții ale plătitorilor (2/3 angajat – 1/3 angajat).

O măsură este susținerea trecerii graduale la vârsta de pensionare standard (pentru femei – la 62 de ani și pentru bărbați – la 65 de ani), cu 6 luni anual începând cu 01.01.2017. Majorarea graduală a vârstei de pensionare și majorarea stagiului necesar de cotizare de la 30 de ani la 35 de ani vor provoca o creștere semnificativă a contribuției lor la finanțarea sistemului de pensii.

În prezent, în Republica Moldova stagiul mediu de cotizare al femeilor este mai mic cu 25% decât cel al bărbaților; drept consecință, femeile au o pensie mai mică în raport cu cea a bărbaților. Revizuirea graduală a stagiului total de cotizare va înlătura această discriminare, dat fiind faptul că femeile constituie 70% din numărul beneficiarilor sistemului de pensii.

Un indicator principal al viabilității sistemului de pensionare, format pe principiul solidarității generațiilor, este coeficientul poverii de pensionare care depinde de raportul dintre numărul plătitorilor contribuțiilor de pensii și numărul beneficiarilor de pensii. Cu cât mare este numărul persoanelor ocupate și mai mic numărul pensionarilor, cu atât mai înaltă este stabilitatea sistemului de pensionare.

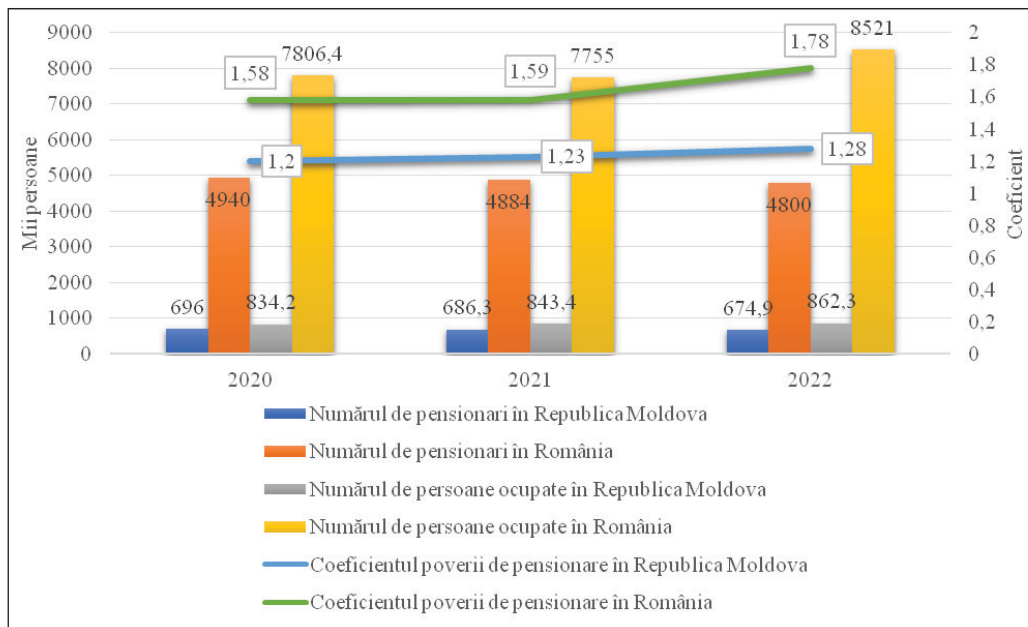

Fig. 2. Coeficientul poverii de pensionare în Republica Moldova și în România

Sursa: Calculat și elaborat de autori în baza datelor Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova [9] și a Institutului Național de Statistică din România [14].

Din rezultatele calculelor expuse în Figura 2 constatăm sporirea sustenabilității sistemului de pensionare în anul 2022 comparativ cu anii precedenți atât în Republica Moldova, cât și în România, dat fiind faptul că se majorează în dinamică numărul de persoane ocupate, concomitent cu reducerea numărului de pensionari.

Este evident că valoarea numărătorului și a numitorului din cadrul acestui raport, depinde, în mare măsură, atât de procesele demografice, cât și de cele social-economice ce au loc în țară. Dacă numărul pensionarilor este practic stabil (legislația ce stabilește dreptul de a beneficia de pensie, de regulă, nu se schimbă deseori), atunci numărul angajaților (plătitori ai contribuțiilor de pensii) este o mărime mult mai variabilă, îndeosebi în economiile reformatoare, și depinde, în mare măsură, de condițiile economice și de situația pe piața muncii.

Sistemul public de pensii nu va mai fi durabil din cauza, printre altele, evoluțiilor demografice: reducerea natalității și creșterea speranței de viață. Îmbătrânirea populației a fost mai rapidă decât s-a prevăzut, iar criza financiară și economică a avut un impact dramatic asupra bugetelor, piețelor de capital și întreprinderilor. Conform Comisiei Europene, raportul de dependență economică a persoanelor vârstnice se va dubla: în timp ce în prezent există patru persoane de vârstă activă pentru fiecare persoană cu vârsta mai mare de 65 de ani, până în 2060 vor exista doar două persoane de vârstă activă pentru

fiecare persoană cu vârsta mai mare de 65 de ani [10]. Una dintre soluțiile la criza sistemului public de pensii în România a fost introducerea schemelor de pensii private, bazate pe acumulare de fonduri, astfel au fost creați pilonii de pensii II, III, IV.

CONCLUZII

Baza acordării pensiilor o constituie defalcările în bugetul asigurărilor. Potrivit modificărilor din anul 2022, baza lunară de calcul pentru fiecare salariat nu poate fi mai mică decât salariul minim lunar pe țară stabilit de legislație, proporțional timpului lucrat și contribuția de asigurări sociale calculată la baza lunară de calcul pentru fiecare salariat cu timp de muncă parțial sau regim de activitate redusă nu poate fi mai mică de 25% din contribuția de asigurări sociale calculată la salariul minim lunar pe țară.

Analiza situației privind sistemul public de pensii denotă faptul că problema privind pensiile mici, corelarea slabă dintre mărimea pensiilor și mărimea contribuțiilor și durabilitatea firavă a sistemului în general sunt consecințele unor probleme fundamentale ale țării. Acestea țin de înrăutățirea situației demografice, de fenomenul migrației și de economia informală, de rata scăzută a ocupării și a salariilor.

În condițiile îmbătrânirii populației se poate prognoza o creștere semnificativă a poverii persoanelor contributive pentru întreținerea unui pensionar. Astfel, dacă la etapa actuală pentru întreținerea unui pensionar contribuie aproape 1,3 contribuabil (Fig. 2), atunci în dinamică acest indicator probabil se va majora. La nivelul Uniunii Europene la un pensionar revine circa 3-4 contribuabili. Această situație este extrem de riscantă și face ca asigurarea cu pensie de către sistemul public actual de asigurări sociale să fie foarte volatilă la micile schimbări demografice, economice, sociale și politice.

Majorarea vârstei de pensionare, prevăzută de reforma pensiilor, a avut impact asupra structurii beneficiarilor de pensie. Astfel, alături de faptul că în numărul pensionarilor predomină la moment, pensionarii după limita de vârstă, se majorează și ponderea pensionarilor de incapacitate de muncă. Majorarea vârstei de pensionare și, respective, a stagiului de cotizare va oferi cetățenilor posibilitatea să rămână activi în câmpul muncii. Aceasta înseamnă o bătrânețe activă, precum și o pensie mai mare.

Atenuarea presiunilor asupra veniturilor sistemului public de pensii poate fi atinsă fie prin majorarea contribuțiilor de asigurări sociale și/sau prin majorarea bazei de calcul a acestor contribuții. În Republica Moldova există potențial pentru utilizarea ambelor instrumente. Angajatorul achitând angajaților salariu și alte recompense, este obligat să calculeze și să rețină contribuții individuale de asigurări sociale de stat în cuantumul stabilit prin Legea bugetului asigurărilor sociale adoptată anual.

Atât România, cât și Republica Moldova au încercat prin diferite măsuri să îmbunătățească eficiența sistemului public de pensii. Dacă în cazul Republicii Moldova s-a încercat majorarea vârstei de pensionare, precum și a stagiului de cotizare prin reangajarea pensionarilor, în cazul României s-a încercat alinierea la statele mult mai dezvoltate prin creșterea vârstei de pensionare și reformarea sistemului public de pensii prin crearea Pilonului II de pensii. Introducerea măsurilor sus-menționate au avut caracter

obligatoriu în ambele state. Odata cu înființarea Pilonului II (pensii private obligatorii) a avut loc și introducerea Pilonului III (pensii private facultative), iar prin Legea nr. 1/2020 s-a creat și Pilonul IV (pensii private ocupaționale). Prin acești piloni populația poate economisi suplimentar, în conturi individuale, în vederea pensionării. Declinul demografic deosebit de accentuat nu mai poate susține un sistem de pensii de stat bazat exclusiv pe redistribuție și solidaritate intergenerațională.

În vederea asigurării sustenabilității sistemului public de pensii moldovenesc și sporirii credibilității populației, recomandabil ar fi crearea pilonului II, după exemplul României, ce oferă un spațiu larg de manevră în gestiunea sistemului de asigurări sociale pentru stat, dar și mai multă libertate pentru asigurați. În acest sens este necesar de a fi creat cadrul legal și cadrul instituțional necesar. Experții pe politici publice independenți la fel promovează necesitatea pilonului II. Putem concluziona că pilonul II este pasul următor în reforma pensiilor, care poate avea multiple scenarii și multiple constrângeri și a cărei implementare în Moldova încă nu a fost supusă unei analize aprofundate.

Referințe:

1. MARINESCU, R.T. *Finanțe publice: modele de analiză și studii de caz*. București: Editura Economică, 2009. 384 p. ISBN 978-973-709-447-6
2. BOTNARI, N. și al. *Finanțe*. Chișinău: Editura ASEM, 2010. 423 p. ISBN 978-9975-75-537-5
3. ARGESANU, N.R. Politici din sfera protecției sociale și sustenabilitatea lor în contextul constrângerilor bugetare. În: *Policy of social protection sphere and their sustainability in the context of budgetary constraints*. MPRA nr. 47800, publicat la 27 iulie 2013.
4. Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1988. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1988, nr. 111 – 113, art. 683. Modificat la 1.01.2023.
5. <https://mmuncii.ro/j33/index.php/ro/2014-domenii/protectie-sociala/pensii>
6. Legea privind sistemul unitar de pensii publice în România, nr. 263/2010, cu modificările ulterioare.
7. *Tot ce trebuie să știți despre pensii în Republica Moldova*. <https://www.delucru.md/articles/tot-ce-trebuie-sa-stii-despre-pensii-in-republica-moldova> Accesat 06.09.2023 [Accesat: 16.08.2023]
8. DRĂGAN, M. Reziliența în planificarea regională – aspecte conceptuale și metodologice. https://www.researchgate.net/publication/311452414_REZILIENȚA_IN_PLANIFICAREA_REGIONALA_-_ASPECTE_CONCEPTUALE_SI_METODOLOGICE [Accesat: 20.08.2023]
9. www.statistica.gov.md [Accesat: 16.08.2023]
10. <https://www.cnpp.ro>

11. Hotărârea Guvernului cu privire la indexarea și majorarea prestațiilor sociale, nr. 197/2022.
12. <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/04/Programul-national-de-ocupare-a-fortei-de-munca-2022-2026.pdf> [Accesat: 18.08.2023]
13. https://mecc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/program_national_strategic_in_domeniul_securitatii_demografice_2011-2025.pdf [Accesat: 18.08.2023]
14. <https://insse.ro/cms/> [Accesat: 26.08.2023]